

Justyna Mięuła, Eugeniusz Szymik

Drama na lekcjach języka polskiego w szkole podstawowej : przykłady scenariuszy dla klas I-VI

Nauczyciel i Szkoła 3-4 (24-25), 309-315

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Justyna Mikuła, Eugeniusz Szymik

Drama na lekcjach języka polskiego w szkole podstawowej (przykłady scenariuszy lekcji dla klas I – VI).

Wyraz „drama” ma źródłosłów grecki, pochodzi od słów „drao” (działam, usiłuję) lub „drama” – (czynność, akcja, działanie)¹. Definicja tej metody wyraźnie podkreśla jej odmiennosć od tradycyjnych form pracy w szkole, polegających na aktywności samego nauczyciela i tylko odtwórczej pracy ucznia. Drama jest metodą, która w sposób niekonwencjonalny motywuje do działania uczniów, stymuluje indywidualny rozwój dziecka, pobudza jego aktywnosć, możliwości twórcze i wyobraźnię. Posługuje się technikami teatralnymi, przekształcając je w gry sceniczne, dramatyczne (stąd skojarzenie drama – utwór sceniczny z poł. XIX w. i dramata – utwór literacki przeznaczony do realizacji scenicznej) oraz wykorzystuje naturalną zdolność człowieka do wchodzenia w role. Podczas „bycia w roli” uczeń ma możliwość identyfikowania się z innymi osobami, bezpośredniego doświadczenia danej sytuacji, spojrzenia na nią z innego, niż własny, punktu widzenia, przez co rozwija umiejętnosć rozwiązywania problemów, podejmowania decyzji i formułowania własnych sądów.

Metoda dramy - zdaniem autorów książki „Drama w szkole podstawowej. Lekcje języka polskiego w klasach 4 – 6” – „- powierza uczniowi rolę kreatora, sprawcy działań, a nie tylko wykonawcy poleceń nauczyciela. (...) wprawdzie działania uczniów na dramowych lekcjach języka polskiego wynikają z samej metody pracy, lecz nie tylko pobudzanie tej aktywności staje się celem dramy: ważne jest przede wszystkim uczenie się przez aktywnosć².

Walorem metody dramy jest m. in. to, że tworząc odpowiednie sytuacje komunikacyjne, prowokuje się werbalne zachowanie uczniów, kształtuje ich postawy, ośmiela nieśmiałych i słabych uczniów, którzy „grając”, zapominają o sytuacji lekcyjnej i spontanicznie włączają się do rozmowy lub dyskusji, odzyskując pewnosć siebie.

¹ Por. Słownik wyrazów obcych, Red. J. Tokarski, Warszawa 1980, s. 159.

² H. Machulska, A. Pruszkowska, J. Tatarowicz: Drama w szkole podstawowej. Lekcje języka polskiego w klasach 4 – 6, Warszawa 1997, s. 5.

Anna Dziedzic, współautorka książki „Drama na lekcjach języka polskiego w szkole średniej”, opisuje ponad dwadzieścia technik dramowych, które można wykorzystać na lekcjach w szkole. Techniki te można ogólnie podzielić na cztery kategorie³ :

- 1) typowe role (rozmowy w rolach, wywiady, improwizacje);
- 2) konwencje rzeźby, obrazu i filmu;
- 3) techniki plastyczno – manualne (rysunki, plany, makiety, przedmioty, modele, kostiumy, muzeum);
- 4) ćwiczenia głosowe i pisemne.

Lekcje dramy, oparte na tekście literackim, ułatwiają jego wnikliwie rozumienie. Uczestnictwo w dramie skłania do uważnej lektury, aby nawet znajomość szczegółów wykorzystać do budowania pomnika, rzeźby, czy roli (jeśli się jest wykonawcą) lub do omawiania efektów pracy kolegów (jeśli się jest obserwatorem)⁴ .

W pracy nad lekturą w klasach I – VI można stosować różnorodne techniki dramowe – monologi uczniów w rolach, żywe obrazy, wywiady, pomniki statyczne i rzeźbione przez uczniów, scenki improwizowane, rysunki i komentarze do nich.

Na wprowadzających zajęciach dramowych należałoby zaproponować uczniom proste techniki dramowe (np. ćwiczenia rozwijające wrażliwość zmysłów: słuchu, wzroku, dotyku, węchu).

Ważne wydaje się, aby dzieci najpierw przedstawiały jakąś sytuację w sposób niewerbalny (gestem, mimiką), a dopiero potem próbowały wyrazić ją werbalnie (słowami). W ten sposób można przełamać niechęć uczniów do pokonywania stawianych im trudności oraz zapobiec niepowodzeniom szkolnym.

Przygotowanie lekcji dramowej wymaga zmiany terminologii oraz zakresu zakładanych do zrealizowania treści⁵. Grupę celów poznawczych zastępuje „płaszczyzna wynikająca z kontekstu”, bezpośrednio wiążąca się z konkretnym materiałem przeznaczonym do omówienia na lekcji (najczęściej z utworem literackim), ale inaczej akcentująca treści merytoryczne. Grupa celów kształcących w konspekcie do lekcji dramowej jest określana mianem „płaszczyzny uniwersalnej”, z kolei cele wychowawcze – „płaszczyzną osobistą”.

Kolejnym etapem pracy nauczyciela będzie wybór odpowiednich dla danej grupy wiekowej technik.

³ A. Dziedzic, J. Pichalska, E. Świdorska: *Drama na lekcjach języka polskiego w szkole średniej*, Warszawa 1995, s. 11 – 29.

⁴ E. Ogłóża, E. Polański, E. Szymik: *Drama na lekcjach języka polskiego w klasach IV – VIII*, Kielce 1997, s. 15.

⁵ Por. K. Pankowska: *Drama – zabawa i myślenie*, Warszawa 1990, s. 39.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, że „drama właściwa” wypełni centralne ogniwo lekcji. „Drama właściwa” wykorzystuje tzw. „role play”. Uczeń wciela się w postać i przejmując sposób myślenia bohatera, co pozwala mu lepiej zrozumieć tekst i dokonać jego aktualizacji.

Poniżej przedstawiamy propozycje konkretnych działań dramowych w klasach I – VI.

Klasa I

Temat lekcji: **Czy chciałbyś być Kopciuszkiem?**

Płaszczyzna wynikająca z kontekstu: poznanie losów głównej bohaterki baśni oraz charakterystycznych cech jej osobowości.

Płaszczyzna uniwersalna: zapoznanie uczniów ze sferą aksjologiczną baśni (schemat „czarno – biały”), uświadomienie im uniwersalności norm moralnych.

Płaszczyzna osobista: próba odpowiedzi na pytania: Jakim jestem człowiekiem? Jakie wartości są dla mnie najważniejsze? Czy dobro zawsze zwycięża?

Techniki dramowe: role dla uczniów zbiorowe – żywe obrazy; role indywidualne – wcielenie się w postać bohatera literackiego (Kopciuszka).

Tok lekcji:

1. Nauczyciel prosi uczniów, by, wykorzystując mimikę twarzy i gesty rąk, spróbowali przedstawić różne uczucia, np. smutek, radość.
Na kłaśnięcie nauczyciela uczniowie zaczynają improwizację ruchową (w kole); na sygnał „stop” nieruchomieją.
2. Uczniowie poznają losy Kopciuszka.
Słuchają baśni „Kopciuszek”, którą czyta nauczyciel. Następnie porządkują ilustracje przygotowane wcześniej przez nauczyciela. Nadają im tytuły.
3. Nauczyciel dzieli uczniów na pięć grup, które mają za zadanie przygotowanie żywych obrazów, ilustrujących wybrane wydarzenia ukazane w baśni.
 - I grupa: Kopciuszek w domu macochy.
 - II grupa: Niespodziewana wizyta wróżki.
 - III grupa: Bal na zamku królewskim.
 - IV grupa: Zgubienie pantofelka.
 - V grupa: Mierzenie pantofelka.
 - VI grupa: Ślub Kopciuszka z księciem.
4. Uczniowie symultanicznie prezentują efekty swej pracy („scena klatkowa”).
5. Następnie nauczyciel proponuje uczniom krótkie spotkanie z bohaterką baśni. Jeden z uczniów wciela się w postać Kopciuszka i inscenizuje wybraną

- sytuację ze swojego życia (np. spełnianie kapryśków macochy).
6. Prowadzący lekcję wyprowadza ucznia z roli. Zadaje pytania skierowane do uczestników zajęć: Czy chcielibyście być Kopciuszkiem? Jakiej jej cechy chcielibyście przejąć? Czy Kopciuszek jest wam w jakiś sposób bliski? Może znacie kogoś podobnego do tej bohaterki?
 7. Nauczyciel może zaproponować uczniom pracę domową: Narysujcie dwa portrety bohaterki baśni – jeden Kopciuszka w domu, przed wizytą wróżki; drugi – Kopciuszka na balu, w pięknym stroju.

Klasa II

Temat lekcji: **Oceniamy postępowanie Calineczki – głównej bohaterki baśni „Dziecię elfów”.**

Płaszczyzna wynikająca z kontekstu: poznanie bohaterki baśni „Dziecię elfów”; rozwijanie umiejętności oceny jej postępowania oraz uzasadniania swojej wypowiedzi.

Płaszczyzna uniwersalna: próba odpowiedzi na pytanie: czy bycie dobrym się opłaca?

Płaszczyzna osobista: czy zdarza mi się w życiu postępować niezgodnie z własnym sumieniem?

Techniki dramowe: role dla uczniów zbiorowe – pomniki, żywe obrazy; role indywidualne – wejście w rolę bohatera literackiego (np. Calineczki, króla).

Tok lekcji:

1. Ćwiczenia relaksacyjne. Wysłuchanie nagrania muzyki o spokojnych i łagodnych tonach, wprowadzającej w nastrój baśni (np. fragmentu suitety „Dziadka do orzechów” pt. „Walc kwiatów op. 71 A).

Na tle muzyki nauczyciel pokazuje ilustracje odnoszące się do fragmentów baśni oraz odczytuje jej pierwszy rozdział pt. „Cudowne narodziny i szczęśliwy pobyt w domu rodzinnym”.

2. Uczniowie dobierają się w pary: Calineczka i król elfów. Nauczyciel zwraca się z poleceniem do uczniów: Powiedzcie sobie nawzajem kilka komplementów (np. jesteś miła, ładna, grzeczna, masz dobre serce).
3. Budowanie pomników grupowych.

Uczniowie, podzieleni na cztery grupy, otrzymują kartkę z zapisanym poleceniem, które ilustruje konkretny fragment baśni.

I grupa: Beztroskie życie Calineczki w rodzinnym domu.

II grupa: Porwanie Calineczki przez ropuchę.

III grupa: Pobyt w mieszkaniu polnej myszy.

IV grupa: Małżeństwo z królem elfów.

4. Prezentowanie przez poszczególne grupy żywych obrazów ukazujących zachowanie bohaterki w różnych sytuacjach .
5. Rozmowa z bohaterką baśni - wybrana uczennica wchodzi w rolę Calineczki i krótko przedstawia swoje losy w formie dwu lub trzydaniowej.

A oto przykładowy monolog uczennicy: Nazywają mnie Calineczka. Urodziłam się z zaczarowanego ziarenka jęczmienia. Pewnej nocy usłyszałam szelest liści...

6. Uczennica udziela odpowiedzi na pytania kolegów („technika wywiadu”).

Oto spodziewane pytania:

- Co czułaś, gdy ropucha porwała cię z domu?
 - Jak się czułaś, gdy chrabąszcze nazywały cię brzydula?
 - Co sprawiło, że uciekałaś od myszy i kreta?
 - Czy lubisz przyrodę, zwierzęta?
 - Dlaczego zaopiekowałaś się zamarzniętym ptaszkiem?
 - Gdzie teraz mieszkasz? Czy jesteś szczęśliwa?
7. Nauczyciel rozdaje uczniom kserokopie ilustracji przedstawiających epizody z życia Calineczki.. Uczniowie mają za zadanie wkleić je do zeszytu zgodnie z przebiegiem wydarzeń ukazanych w baśni.
 8. Prowadzący lekcję zwraca się z pytaniem do uczniów: Który postępek Calineczki podobał się wam najbardziej?
 9. Propozycja pracy domowej: W 3 zdaniach opisz Calineczkę. Swoją pracę możesz zilustrować.

Klasa VI

Temat lekcji: Czy Bilbo Baggins mógłby zostać twoim przyjacielem – na podstawie powieści H. R. Tolkiena „Hobbit, czyli tam i z powrotem”?

Płaszczyzna wynikająca z kontekstu: poznanie losów nietypowego bohatera nietypowej powieści.

Płaszczyzna uniwersalna: rola wyobraźni w życiu człowieka. Możliwości kreatywne każdego z nas.

Płaszczyzna osobista: jakie są moje marzenia? Czy wyobraźnia, fantazja odgrywają dużą rolę w moim życiu?

Techniki dramowe: role dla uczniów zbiorowe - pomniki; role indywidualne - wywiad z bohaterem literackim, wejście w rolę bohatera literackiego (Bilbo Bagginsa).

Tok lekcji:

1. Indywidualne budowanie pomników na tle podkładu muzycznego – piosenki z filmu „Niekończąca się opowieść” pt. „Moja fantazja” („Bo fantazja jest od tego, żeby bawić się na całego”).
Dzieci ustawiają się w dwóch równoległych rzędach. Na hasło podane przez nauczyciela reagują naprzemiennie.
Proponowane hasła – pojęcia: I grupa – samotność; II grupa – przyjaźń.
2. Przygotowanie pomników zbiorowych.
Nauczyciel dzieli uczestników na kilka grup, a następnie podaje ogólny temat: „Twój przyjaciel oczekuje pomocy” (np. I grupa przygotowuje scenkę przedstawiającą sytuację, w której ktoś przychodzi z pomocą, inna grupa – sytuację, w której ktoś odmawia innym pomocy). Podczas prezentacji pomnika każdej z grup pozostałe zespoły próbują odgadnąć sens przedstawionego obrazu.
3. Podział klasy na sześć grup. Każda z nich ma za zadanie przygotować jedną ze scenek, w której pojawi się bohater powieści.
I grupa: Wygodne życie Bilbo Bagginsa w rodzinie małych ludzików – hobbitów.
II grupa: Wyprawa po pierścień.
III grupa: Napotkanie plemienia olbrzymich troli – ludojadów, gobelinów oraz wodnego potwora – Golluma.
IV grupa: Ocalenie wędrowców przez orły z gór północnych.
V grupa: Uwieszenie Bilbo i jego kompanów przez gigantyczne pająki w lesie.
VI grupa: Ucieczka z więzienia.
4. Wywiad z Bilbo Bagginsem – uczeń, wygłaszając monolog, wciela się w postać bohatera książki. Pozostali uczniowie analizują jego zachowanie i zadają mu pytania na temat jego wędrówki, wyborów życiowych (celu życiowego), systemu wartości. Stwierdzają, że osobowość Bilbo w trakcie podróży zmienia się nie do poznania – tęskni wprawdzie za wygodnym domem, lecz staje się również hobbitem odpowiedzialnym i lubianym przez towarzyszy podróży.
5. Nauczyciel żegna bohatera, daje sygnał do wyjścia z roli. Zadaje skierowane do uczniów pytania: Jaką osobowość przedstawia nasz dzisiejszy bohater? Jak oceniacie jego postępowanie? Czy według was, Bilbo posiada cechy prawdziwego przyjaciela? Czy jest to postać godna naśladowania? Uczniowie sporządzają notatki z dyskusji.
6. Prowadzący lekcję może zaproponować pracę domową: Odpowiedzcie piśmiennie na pytanie postawione w temacie lekcji. (Dla zainteresowanych):

Narysujcie lub dokładnie opiszcie „swojego stworka” – wymyśloną przez siebie istotę, która mogłaby zostać waszym przyjacielem. Nie zapomnijcie o imieniu!

Bibliografia:

1. Dziedzic A., Pichalska J., Świdorska E.: *Drama na lekcjach języka polskiego w szkole średniej*. Warszawa 1995, s. 11 – 29.
2. Machulska H., Pruszkowska A., Tatarowicz J.: *Drama w szkole podstawowej. Lekcje języka polskiego w klasach 4 – 6*. Warszawa 1997, s. 5.
3. Ogłóża E., Polański E., Szymik E.: *Drama na lekcjach języka polskiego w klasach IV – VIII*. Kielce 1997, s. 15.
4. Pankowska K.: *Drama – zabawa i myślenie*. Warszawa 1990, s. 39.
5. *Słownik wyrazów obcych*. Red. J. Tokarski. Warszawa 1980, s. 159.

Summary:

Drama in the lessons of Polish in Primary School (the examples of the lesson plans for the students from the first to sixth year of study).

In our article one may find the discussion of the problems related to the theory of drama, for instance, the origins and attempts to define the notion of this method. Besides, the examples of drama techniques cited by Anna Dziedzic in her book *Drama in the lessons of Polish in Secondary school* and also information concerning the use of drama in teaching Polish and preparations for the drama lesson are provided. What is more, one can find some interesting examples of lesson plans for the students of 1-6 year of study.

Suggested plans are aimed at providing teachers of Polish, students of Polish and pedagogics with inspiring examples of literary lessons with the use of drama.

This article considers drama as a method which is based on the liberation of students' artistic expression. This enables them to understand a literary text in a better way, to build a monument of literature, a sculpture or a role. What is more, it helps to teach students the ability to analyse and interpret the literary text individually and to express themselves freely both in the oral or written form.